

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-165.2026.12>

УДК 378.147:81'243:004

Матвієнко Олена Валеріївна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@udu.edu.ua

Курсон Інна Ігорівна,
учитель англійської мови Глинівецького ліцею
Червоненської територіальної громади Житомирської області
<https://orcid.org/0009-0000-0525-2504>
e-mail: kursoninna@gmail.com

ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Досліджується проблема формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців немовних спеціальностей в умовах інтенсивної глобалізації та тотальної цифровізації суспільства. Зазначається, що фундаментальній обізнаності виключно у вузькофаховій галузі сьогодні недостатньо для забезпечення конкурентоспроможності випускника закладу вищої освіти. Відповідно, здатність до ефективної міжкультурної та професійної комунікації іноземною мовою трансформується з факультативної навички на інтегральний складник загальної професійної культури спеціаліста.

Наголошується на необхідності переходу від традиційної транслятивно-репродуктивної до конструктивістської моделі навчання. Попри наявність ґрунтовної бази досліджень у сфері лінгвокомп'ютерної дидактики та використання систем управління навчанням, наразі спостерігається дефіцит праць, присвячених комплексній інтеграції новітніх інтелектуальних та імерсивних технологій у викладання іноземних мов за професійним спрямуванням..

Особлива увага приділяється алгоритмам генеративного штучного інтелекту (LLM, такі як ChatGPT, Gemini, Claude), які надають можливості оперативно генерувати актуальні фахові матеріали (кейс-стаді, технічні специфікації) для IT, медицини чи інженерії, а також імітувати поведінку іноземного клієнта чи партнера для відпрацювання професійного діалогу. Водночас впровадження ШІ вимагає розвитку у здобувачів освіти навичок формулювання англійських запитів, критичного аналізу, фактчекінгу та постредагування машинно згенерованих текстів для запобігання «галюцинаціям» нейромереж та порушенням академічної доброчесності.

Розглядається синергетичний ефект від поєднання штучного інтелекту із механіками гейміфікації (системи прогресії, сторітелінг) та імерсивними технологіями (віртуальна і доповнена реальність), які ефективно нівелюють психологічні бар'єри та створюють ефект повного занурення у змодельоване професійне середовище.

Підкреслюється, що у високотехнологічному освітньому середовищі роль викладача трансформується у фасилітатора та цифрового навігатора.

Ключові слова: *іншомовна професійна компетентність, комунікативна компетентність, цифровізація освіти, цифрові технології, немовні спеціальності, професійно орієнтоване спілкування, вища школа.*

Сучасний етап цивілізаційного розвитку детермінується синергією двох фундаментальних мегатрендів: інтенсивною глобалізацією з подальшою інтернаціоналізацією світового ринку праці та безпрецедентно стрімкою цифровізацією всіх векторів суспільної життєдіяльності [8]. У контексті цих трансформацій і переходу до економіки знань виникає нагальна потреба у підготовці фахівців нової генерації, здатних до швидкої адаптації в умовах динамічного та мультикультурного професійного середовища.

За таких обставин до випускника закладу вищої освіти (ЗВО) немовного профілю висуваються якісно нові кваліфікаційні вимоги. Сьогодні фундаментальної обізнаності виключно у вузькофаховій предметній галузі вже недостатньо для забезпечення високої конкурентоспроможності на ринку праці. Критичної ваги набуває здатність майбутнього фахівця до ефективної міжкультурної взаємодії та здійснення професійної комунікації іноземною мовою. Отже, іншомовна професійна компетентність трансформується з факультативної навички на інтегральний складник загальної професійної культури спеціаліста. Вона виступає ключовим інструментом, що забезпечує академічну та професійну мобільність, безбар'єрний доступ до передових світових наукових баз даних і технологій, а також можливість повноцінної участі у міжнародних проєктних командах.

Відповідно, тотальна цифрова трансформація освітнього простору вимагає глибокого концептуального переосмислення традиційних лінгводидактичних підходів до викладання іноземних мов за професійним спрямуванням. Відбувається зміщення освітньої парадигми від транслятивно-репродуктивної до конструктивістської та студентоцентрованої моделі навчання, що об'єктивно зумовлює необхідність пошуку та впровадження інноваційних, технологічно детермінованих методів і засобів формування іншомовної професійної компетентності. Такий підхід передбачає органічну інтеграцію в навчальний процес новітніх цифрових інструментів, створення віртуальних професійно орієнтованих екосистем, застосування систем змішаного навчання та розробку гнучких індивідуалізованих освітніх траєкторій, що надає можливості максимально наблизити процес оволодіння іноземною мовою до реальних умов майбутньої фахової діяльності.

Останніми роками проблема формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців різних профілів (інженерно-технічного, медичного, економічного, а також сфери інформаційних технологій) [2] становить предмет глибокого та неперервного наукового дискурсу. Багатогранність і міждисциплінарність цієї проблеми зумовлена специфікою кожної окремої галузі: динамічним оновленням фахової термінології, необхідністю роботи з міжнародними стандартами, протоколами та технічною документацією, а також потребою в ефективній крос-культурній взаємодії у

глобалізованому бізнес-середовищі.

Концептуальні основи професійно орієнтованого навчання іноземних мов закладено в працях провідних вітчизняних науковців, зокрема, дослідження Н. Бориско, С. Ніколаєвої, О. Морської, О. Тарнопольського та інших дослідників дозволили сформувати потужну теоретико-методологічну базу. Вченими було ґрунтовно досліджено психолого-педагогічні механізми засвоєння фахового іншомовного дискурсу, розроблено моделі комунікативно-когнітивного підходу, а також визначено ключові критерії та рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності в немовних закладах вищої освіти.

Із початком інтенсивної цифровізації (комп'ютеризації) та розбудови інформаційного суспільства [8] фокус наукових розвідок закономірно змістився у площину лінгвокомп'ютерної дидактики [7; 9], де дидактичний потенціал електронного навчання, проєктування хмаро орієнтованих освітніх систем та впровадження засобів цифрових (інформаційно-комунікаційних) технологій зробили В. Биков, Ю. Биркун, С. Караман, Л. Макаренко, А. Певсе, О. Спірін, О. Торубара та ін. Їхні праці довели високу ефективність використання систем управління навчанням (LMS), мультимедійних комплексів та технологій дистанційного й змішаного навчання для підвищення автономності та мотивації здобувачів освіти [1; 3-6].

Водночас сучасний етап цифрової трансформації освіти кидає нові виклики традиційній дидактиці. Стрімка поява та масове поширення новітніх цифрових інструментів – насамперед алгоритмів генеративного штучного інтелекту, як-от великі мовні моделі (LLM) та системи нейронного машинного перекладу, а також імерсивних технологій (віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності) – значно випереджає процес їхнього методичного та педагогічного осмислення.

Попри наявність ґрунтовної бази досліджень у сфері інформаційних технологій, спостерігається певний дефіцит наукових праць, які б пропонували комплексні, емпірично перевірені методики інтеграції саме інтелектуальних та імерсивних цифрових технологій у процес викладання іноземних мов за професійним спрямуванням, а це, насамперед, зумовлює гостру необхідність постійного оновлення теоретико-методологічного інструментарію вищої школи, його адаптації до когнітивних особливостей сучасного покоління студентів немовних спеціальностей та розробки етичних норм і правил взаємодії з цифровим освітнім середовищем.

Мета статті – є теоретичне обґрунтування лінгводидактичного потенціалу цифрових технологій та визначення їх ефективної у формуванні іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців немовних спеціальностей.

Перехід від традиційних систем управління навчанням (LMS), які виконували переважно функцію репозитаріїв навчального контенту, до інтерактивних систем на базі генеративного штучного інтелекту (Generative AI) знаменує зміну парадигми іншомовної підготовки. Сучасні великі мовні моделі (LLM), такі як ChatGPT, Gemini, Claude, відкривають безпрецедентні

можливості для персоналізації навчання та моделювання автентичного професійного дискурсу.

Інтеграція штучного інтелекту в процес формування іншомовної професійної компетентності здобувачів немовних спеціальностей може здійснюватися за кількома ключовими напрямками.

– Однією з головних проблем викладання іноземної мови для специфічних цілей є швидке старіння навчальних матеріалів, особливо в галузях ІТ, медицини чи інженерії. ГШІ дозволяє викладачу та студенту миттєво генерувати актуальні тексти (статті, кейси, технічні специфікації), адаптовані під конкретний рівень володіння мовою (за шкалою CEFR) та вузьку спеціалізацію здобувача освіти.

– Штучний інтелект здатен виступати в ролі інтерактивного комунікативного партнера. Завдяки налаштуванню відповідних запитів, він може імітувати поведінку іноземного клієнта, пацієнта, бізнес-партнера або системного адміністратора, що надає можливості здобувачам освіти відпрацьовувати навички ведення професійного діалогу, проходження співбесіди чи участі в науковій дискусії у безпечному віртуальному середовищі, долаючи психологічні бар'єри

– Вміння формулювати чіткі, структуровані запити англійською мовою для отримання релевантного результату від нейромереж стає невід'ємною частиною цифрової та іншомовної компетентності сучасного фахівця. Навчання студентів оптимізації промптів безпосередньо іноземною мовою сприяє розвитку їхнього логічного мислення та розуміння синтаксичної структури мови.

– Сучасні системи нейронного машинного перекладу (DeepL, Google Translate) забезпечують високу точність перекладу загальноживаної лексики, проте часто припускаються помилок у вузькогалузевій термінології. Завданням викладача стає зміщення фокусу з простого перекладу на критичний аналіз та постредагування згенерованих машиною фахових текстів, що формує у здобувачів освіти навички фактчекінгу, термінологічного редагування та розуміння стилістичних нюансів науково-технічного дискурсу.

Впровадження в освітній процес штучного інтелекту неминуче супроводжується низкою викликів, головним з яких є загроза порушення принципів академічної доброчесності та явище так званих «галюцинацій» штучного інтелекту (генерація правдоподібної, але фактологічно хибної інформації). Отже, важливою педагогічною умовою є формування у студентів навичок критичного мислення, коли здобувачі освіти повинні усвідомлювати, що штучний інтелект є лише допоміжним інструментом, а не заміником когнітивної діяльності, і несе відповідальність за верифікацію фахових даних, отриманих за допомогою алгоритмів.

Логічним продовженням інтеграції інтелектуальних цифрових систем в освітній процес є впровадження технологій гейміфікації та імерсивної реальності (VR/AR/MR). У контексті підготовки фахівців немовних спеціальностей ці інструменти виконують функцію потужних каталізаторів

пізнавальної активності та мотивації.

Гейміфікацію (ігрофікацію) в освітньому процесі слід розуміти не як безпосереднє використання розважальних ігор, а як цілеспрямоване застосування ігрових механік, динамік та елементів дизайну в неігровому (навчальному) контексті. З огляду лінгводидактики, гейміфікація надає можливість ефективно знизити психологічний бар'єр та тривожність, який часто виникає у здобувачів нефілологічного профілю під час продукування іншомовного мовлення.

Основні ігрові механізми, які інтегруються у вивчення професійної іноземної мови, містять: систему прогресії та винагород (PBL – Points, Badges, Leaderboards), наративність та сторітелінг, систему миттєвого зворотного зв'язку (Immediate Feedback), імерсивні технології.

Найвищим рівнем гейміфікації та контекстуалізації навчання є застосування імерсивних технологій. Вони дозволяють створити ефект повної або часткової присутності (презенсу) у змодельованому професійному середовищі.

Поєднання технологій штучного інтелекту, гейміфікації та імерсивних середовищ створює синергетичний ефект у формуванні іншомовної професійної компетентності, коли здобувачі освіти мають можливість не лише пасивно засвоювати інформацію, але й активно діяти в іншомовному професійному континуумі, ухвалюючи рішення та несучи відповідальність за результат у безпечному, керованому цифровому середовищі, сприяючи трансформації теоретичних мовних знань у стійкі професійно-комунікативні навички.

Підсумовуючи результати проведеного теоретичного дослідження, варто зазначити, що в умовах глобалізації ринку праці та тотальної цифровізації суспільства іншомовна професійна компетентність фахівців немовних спеціальностей остаточно утвердилася як невіддільна складова їхньої загальної професійної придатності та конкурентоспроможності. Сучасна лінгводидактична парадигма вищої освіти об'єктивно вимагає переходу від традиційних, репродуктивних методів викладання іноземної мови до конструювання високотехнологічних, професійно орієнтованих екосистем.

Отже, інтеграція генеративного штучного інтелекту забезпечує високий рівень індивідуалізації та автономізації навчання, що надає можливості оперативно адаптувати освітній контент до вузькогалузевих потреб здобувачів освіти і моделювати автентичний професійний іншомовний дискурс у реальному часі. Поєднання гейміфікації з імерсивними технологіями (VR/AR) стимулює пізнавальну активність та ефективно нівелює психологічні й мовні бар'єри. Ефект занурення у змодельовані професійні ситуації (симуляції переговорів, лабораторної роботи тощо) значно пришвидшує інтерналізацію комунікативних навичок. У цифровому середовищі роль викладача трансформується у фасилітатора та цифрового навігатора. Водночас актуалізується необхідність формування у здобувачів освіти комплексу метакогнітивних і цифрових навичок.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в емпіричному дослідженні ефективності імерсивних (VR/AR) та інтелектуальних (AI) технологій у створенні галузевих методичних рекомендацій та етичних протоколів безпечного використання штучного інтелекту в процесі фахової іншомовної підготовки.

Використана література:

1. Віннікова Н. М., Караман С. О., Караман О. В., Кучерук О. А. Використання ІКТ для формування фахових компетентностей у майбутніх учителів української мови і літератури. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2019. Вип. 3. С. 196-214.
2. Желясков В. Я., Турлак Л. П., Герганов Л. Д. Дидактичні аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у професійну освіту дорослих в закладах вищої освіти морської галузі *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський Національний університет імені Івана Огієнка інститут педагогіки НАПН України 2022 р. № 32. С. 233-241.
3. Кокарева А. М. Використання мультимедійних технологій в процесі професійної підготовки студентів в умовах пандемії Серія: Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2021. Вип. 2(18). С. 76–2.
4. Макаренко Л. Л., Певсе А. А. Дидактичний потенціал використання цифрових технологій у професійній підготовці фахівців філологічного профілю Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Випуск 88. Київ : Видавничий дім «Гільветика», 2022. С.140-147.
5. Макаренко Л. Л., Пасхал О. Використання технологій мультимедіа у формуванні іншомовної професійної компетентності фахівців немовних спеціальностей. Наукові записки. Серія педагогічні науки : збірник наукових статей / М-во освіти і науки України. Український державний університет імені Михайла Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. CLIX (159). С. 74-82.
6. Максимчук Л. В. Іншомовна підготовка студентів закладів вищої освіти до професійної комунікації засобами інтерактивних технологій. Збірник наукових праць НАДПСУ. Серія. Педагогічні науки. 2021. № 4 (27). С. 121–133.
7. Петрасова С. В., Хайрова Н. Ф. Сучасні інформаційні технології в лінгвістиці : навчальний посібник ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Панов А. М., 2020. 124 с.
8. Розвиток інформаційної культури як умова єдності українського суспільства=Development of informational culture as a condition of Ukrainian society'unity: монографія / [авт. кол.: О. Онищенко [та ін.]; ред. Т. Дубас [та ін.]; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 248 с.
9. Хижняк І. Класифікація засобів електронної лінгвометодики для ВНЗ. Професіоналізм педагога : теоретичні й методичні аспекти. 2016. № 3. С. 213-222.

References:

1. Vinnikova N. M., Karaman S. O., Karaman O. V., Kucheruk O. A. (2019). Vykorystannia IKT dlia formuvannia fakhovykh kompetentnostei u maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury. *Informatsiini tehnolohii i zasoby navchannia*. Vyp. 3. S. 196-214. [in Ukrainian]
2. Zheliaskov V. Ya., Turlak L. P., Herhanov L. D. (2022) Dydaktychni aspekty vprovadzhennia informatsiino-komunikatsiinykh tehnolohii u profesiinu osvitu doroslykh v zakladakh vyshchoi osvity morskoi haluzi Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka Kamianets-Podilskiy Natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiiienka instytut pedahohiky NAPN Ukrainy r. № 32. S. 233-241. [in Ukrainian]
3. Kokarieva A. M. (2021) Vykorystannia multymediinykh tehnolohii v protsesi profesiinoy pidhotovky studentiv v umovakh pandemii Serii: Pedahohika. Psykholohiia : zb. nauk. pr. Kyiv : Vyd-vo Nats. aviats. un-tu «NAU-druk»,. Vyp. 2(18). S. 76– 82. [in Ukrainian]
4. Makarenko L. L., Pevse A. A. (2022) Dydaktychnyi potentsial vykorystannia tsyfrovyykh tehnolohii u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsiv filolohichnoho profilu Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P.Drahomanova. Serii 5 Pedahohichni nauky: realii ta perspektvyv. Zbirnyk naukovykh prats / M-vo osvity i nauky Ukrainy, Nats. ped. un-t imeni M.P.Drahomanova. Vypusk 88. Kyiv : Vydavnychiy dim «Hilvetyka», S.140-147. [in Ukrainian]

5. Makarenko L., Paskhal O. (2025) Vykorystannia tekhnolohii multymedia u formuvanni inshomovnoi profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv nemovnykh spetsialnostei. Naukovi zapysky. Seriiia pedahohichni nauky : zbirnyk naukovykh statei / M-vo osvity i nauky Ukrainy. Ukrainyskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova ; upor. L. L. Makarenko. Kyiv : Vydavnychiy dim «Helvetyka», Vyp. 159. S. 74-82. [in Ukrainian]
6. Maksymchuk L. V. (2021) Inshomovna pidhotovka studentiv zakladiv vyshchoi osvity do profesiinoi komunikatsii zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii. Zbirnyk naukovykh prats NADPSU. Seriiia. Pedahohichni nauky. № 4 (27). S. 121–133.
7. Petrasova S. V., Khairova N. F. (2020) Suchasni informatsiini tekhnolohii v linhvistytsi : navchalnyi posibnyk ; Nats. tekhn. un-t «Kharkiv. politekhn. in-t». Kharkiv : Panov A. M., 124 s. [in Ukrainian]
8. Rozvytok informatsiinoi kultury yak umova yednosti ukrainskoho suspilstva=Development of informational culture asacondition of Ukrainian society'unity: monohrafiia / [avt. kol.: O. Onyshchenko [ta in.]; red. T. Dubas [ta in.]; Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. Kyiv, 2017. 248 s. [in Ukrainian]
9. Khyzhniak I. (2016) Klasyfikatsiia zasobiv elektronnoi linhvometodyky dlia VNZ. Profesionalizm pedahoha : teoretychni y metodychni aspekty. № 3. S. 213-222. [in Ukrainian]

O. Matviienko, I. Kurson. Foreign language professional competence of non-linguistic specialists in the context of educational digitalization.

The study investigates the problem of forming the foreign language professional competence of future non-linguistic specialists in the conditions of intensive globalization and total digitalization of society. It is noted that fundamental knowledge exclusively in a narrow professional field is currently insufficient to ensure the competitiveness of a higher education institution graduate. Consequently, the ability for effective intercultural and professional communication in a foreign language is transforming from an optional skill into an integral component of a specialist's general professional culture.

Emphasis is placed on the necessity of transitioning from a traditional transmissive-reproductive to a constructivist learning model. Despite a solid research base in the field of computer-assisted language didactics and the use of learning management systems, there is currently a shortage of studies devoted to the comprehensive integration of the latest intelligent and immersive technologies into professionally oriented foreign language teaching.

Particular attention is paid to generative artificial intelligence algorithms (LLMs, such as ChatGPT, Gemini, Claude), which provide the ability to rapidly generate relevant professional materials (case studies, technical specifications) for IT, medicine, or engineering, as well as to simulate the behavior of a foreign client or partner to practice professional dialogue. At the same time, the implementation of AI requires learners to develop skills in formulating English-language prompts, critical analysis, fact-checking, and post-editing of machine-generated texts to prevent neural network «hallucinations» and violations of academic integrity.

The article considers the synergistic effect of combining artificial intelligence with gamification mechanics (progression systems, storytelling) and immersive technologies (virtual and augmented reality), which effectively mitigate psychological barriers and create the effect of full immersion in a simulated professional environment.

It is emphasized that in a high-tech educational environment, the role of the teacher is transforming into that of a facilitator and digital navigator.

Keywords: *foreign language professional competence, communicative competence, digitalization of education, digital technologies, non-linguistic specialties, professionally oriented communication, higher education.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.12.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026

Дата публікації: 06.02.2026